

УДК 334.788(477)

В.В. Остроумова

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА УКРАЇНИ: ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статі розглянуто діяльність Торгово-промислової палати України. Підбито підсумки функціонування організації, досліджено її значення для економіки країни, визначено проблеми та перспективи розвитку в українському бізнес-середовищі.

Ключові слова: торгово-промислова палата, бізнес, підприємництво.

Постановка проблеми. Питання взаємодії національного бізнесу між собою, його контакт з державними установами та суспільством у цілому все частіше розглядаються у літературі як результат діяльності добровільних об'єднань взагалі та торгово-промислової палати (ТПП) України зокрема. Інститут торгово-промислових палат надає практичну допомогу підприємцям у здійсненні торговельно-економічних угод на внутрішньому і зовнішньому ринках, сприяє збільшенню експорту українських товарів та послуг, проводить незалежну експертизу товарів, здійснює оцінку рухомого і нерухомого майна, забезпечує штрихове кодування продукції, патентно-ліцензійні послуги та багато іншого.

Таким чином, ТПП являє собою одним із важливих елементів у системі нарощування обсягів бізнесу в Україні, а від ефективності її діяльності залежить розвиток економіки країни в цілому та її імідж на зовнішніх ринках. Тому питання ефективного функціонування та сталого розвитку ТПП є надзвичайно актуальним, особливо в умовах соціально-економічної кризи, спричиненої агресією Російської федерації та розривом з нею торговельних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням проблем становлення та розвитку ТПП України займалися такі вітчизняні дослідники та суспільні діячі, як: Б.В. Александрова [1], Г.М. Болдирь [2], І.Л. Гурняк [3], К.Р. Добкіна [4], Ю.В. Семаніва [6], С.В. Науменко [7], Г.Д. Чижиков [10] та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Однак у більшості проведених досліджень діяльність ТПП України розглядалося з юридичної точки зору або з позицій, що не враховують сучасний стан світової економіки та міжнародної торгівлі. Тому функціонування ТПП України потребує додаткового економічного аналізу.

Метою статті є визначення теоретично-методологічних основ діяльності ТПП, систематизація наукової думки, розробка теоретичних засад та практичних рекомендації щодо подальшого розвитку та ефективної роботи торгово-промислової палати України та її структурних підрозділів.

Виклад основного матеріалу. ТПП України створена у 1992 р. і досі ефективно функціонує. За останні п'ять років (2010–2014) вона значно наростила свій потенціал, зокрема обсяги наданих послуг порівняно з попере-

днім п'ятиріччям збільшилися в півтора раза, а до бюджетів усіх рівнів за ці 5 років перераховано понад 400 млн грн.

До позитивних здобутків діяльності ТПП України за 2010–2014 рр. можна віднести:

- створення 19 галузевих комітетів;
- опрацювання 31 проекту нормативно-правових актів;
- засвідчення понад 2,5 млн сертифікатів походження різних форм;
- оформлення близько 720 тис. висновків про походження товару;
- проведення понад чверті мільйонів експертиз;
- відвідання палати 347 делегаціями із майже 90 країн світу;
- організація понад 115 ділових місій за кордон;
- проведення більше 1375 виставок і ярмарків в Україні;
- здійснення 57 експозицій українських підприємств у понад 20 країнах світу, де була представлена продукція 500 вітчизняних підприємств [8].

Станом на 1 січня 2015 р. членська база ТПП України становила 8800 юридичних осіб та підприємств. Активними учасниками ТПП України є представники різноманітних сфер виробництва та надання послуг, серед яких найбільше представлені такі галузі (рис. 1): торгівля (20%), машинобудування та приладобудування (11%), транспорт та зв'язок (6%), харчова промисловість (8%) та послуги (6%).

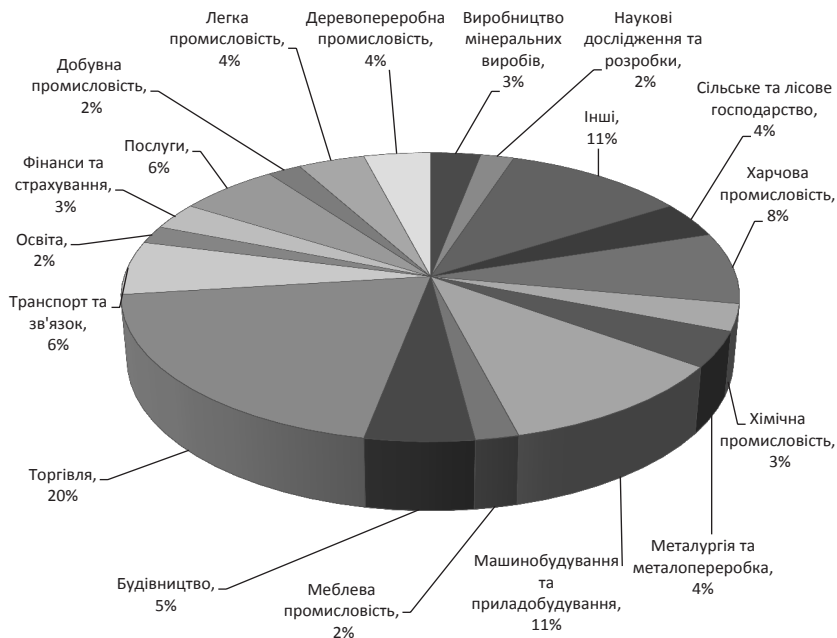

Рис. 1. Галузева структура членів ТПП України на 1 січня 2015 р.

Розглянемо перспективи роботи ТПП, проаналізувавши проблемні питання деяких галузей, які широко представлені у членській базі.

Інтеграція з ЄС дає великі перспективи для розвитку машинобудування України. Оскільки ця галузь наукомістка, то її розвиток може бути швидким

та ефективним тільки за умов об'єднання науково-дослідних інститутів з конструкторськими бюро й заводами, взаємообміну професіоналізмом та залучення інвестицій. Галузева структура українського машинобудування є дуже різноманітною. Важливі та найбільш розвинуті такі його ланки: важке машинобудування, транспортне, сільськогосподарське машинобудування, верстатобудування, приладобудування, радіотехнічне та електротехнічне виробництво, обладнання для інших галузей промисловості, особливо хімічної та харчової.

На сьогодні наявний факт скорочення обсягів виробництва машинобудівної галузі, у 2013 і 2014 рр. зафіксоване зниження на рівні 17 і 24% відповідно. До об'єктивних причин спаду можна віднести зниження економічної та інвестиційної активності на внутрішньому ринку і водночас скорочення продажів на російському ринку, головному для українського машинобудування.

Станом на січень 2015 р. Росія все ж залишилася основним споживачем української техніки, експорт до країн ЄС на сьогодні становить 21% від загального обсягу експорту, а продажі на російський ринок – 52%, у країні СНД – 14%. Для прикладу, частка експорту продукції енергетичного і транспортного машинобудування на російський ринок становить 75 і 60% відповідно, тому обмеження цього ринку для України означає отримання значних збитків. Разом з тим на ситуацію в галузі впливають і суб'єктивні фактори: низька інвестиційна привабливість української промисловості та відсутність у вітчизняних виробників можливості залучення «дешевих» фінансових ресурсів. Поліпшення в цій сфері повністю перебуває в компетенції учасників галузі та профільних міністерств і відомств.

Щодо подальшої долі цієї галузі, варто наголосити на ролі ТППУ як міжнародного медіума, адже система торгово-промислових палат може посприяти заповненню браку інвестицій і доступних кредитів, що створять умови для проведення модернізацій на підприємствах, переходу на нові технології виробництва та менеджменту, а також налагодження випуску нової продукції. Такі заходи дозволять підприємствам переорієнтуватися на нові ринки збуту. Експерти від ТПП, які будуть представлені в дорадчих радах при міністерствах, мають сприяти реформуванню галузі, що збільшить інвестиційну привабливість України. Наприклад, працівники ТПП можуть адвокувати створення прозорої процедури приватизації державних машинобудівних підприємств, надання «дешевих» кредитів, залучення більш ефективних технологій виробництва тощо.

Харчова промисловість являє собою величезну кількість великих, середніх і малих підприємств, які виробляють майже 20% загального обсягу промислової продукції. Найбільше реалізованої продукції припадає на м'ясо, напої, молочні продукти, тютюнові вироби, хліб і хлібобулочні вироби, жири. Щодо перспектив, то багато експертів схиляються до м'ясної промисловості, яка забезпечує населення свіжим та мороженим м'ясом, м'ясними напівфабрикатами, ковбасними виробами, м'ясними консервами тощо. За даними Української аграрної конфедерації, у ЄС споживання м'яса і риби на одну людину в 2 рази більше, ніж в Україні. Найбільший ефект на споживання с/г продукції у світі справив Китай, населення якого активно нарощує темпи споживання м'яса. Таким чином, у перспективі через 5-10 років саме Китай може стати основним ринком збуту продукції для України.

Що стосується проблем цієї галузі, то найсуттєвішою є необхідність виходу на європейські ринки збуту, проте це унеможливується наявною суттєвою невідповідністю якості продукції та стандартів її виробництва. У свою чергу, на підготовку харчової індустрії згідно з вимогами ЄС необхідно близько 10 млрд доларів інвестицій для модернізації цих підприємств. Також варто взяти до уваги конфлікт з Росією, що вплинув на зниження експорту української продукції на ринок сусідньої держави.

ТППУ може сприяти залученню інвестицій до харчової промисловості. Як приклад, організувати міжнародні виставки-форуми, що створюватиме можливості зустрічі постачальників, виробників та клієнтів, які могли б виробити спільні нові рішення для своїх компаній, до того ж, користуючись своїми контактами та інформацією, шукати нові ринки збуту для українських товарів.

До членів Палати залучається все більше нових представників вітчизняного бізнесу. Найчисельнішими є Київська ТПП, яка налічує 1120 членів, Донецька (1060), Дніпропетровська (900). Активізувалась робота з розширення членської бази у звітному періоді в таких регіональних палатах: у Харківській приріст становив 37,1%, Полтавській – 18, Київській – 17,5, Херсонській – 12,7, Дніпропетровській – 12,5% [5].

Значне місце у діяльності ТПП України займає міжнародне економічне співробітництво. До найуспішніших заходів у цьому напрямі, які були підготовлені та проведені українськими регіональними торгово-промисловими палатами, належать:

- міжнародний проект «Міжнародний екологічний форум „Чисте місто. Чиста ріка. Чиста планета”», у рамках якого було проведено низку міжнародних заходів за участю представників ділових кіл Європи та СНД (Херсонська РТПП);

- низка ділових місій підприємців Півдня України до провінцій Ляонін, Шандунь, Гуандун, Чжецзян і Гонконгу Китайської Народної Республіки (Одеська РТПП);

- економічний форум «Україна – Канада» за участю понад 100 представників із Канади та учасників із Львівської, Дніпропетровської, Запорізької, Тернопільської, Чернівецької областей України (Львівська РТПП);

- бізнес-місія підприємств Чернігівщини до Польщі, Данії та Швеції «Європартнерство-2014» (Чернігівська РТПП);

- семінар «Організація експорту й імпорту з країнами Євросоюзу: юридичні, фінансові та організаційні аспекти» (взяли участь представники майже 120 вінницьких компаній);

- спільно з Асоціацією сприяння розвитку і співробітництва «Ізраїль – Україна та інші країни СНД» для керівників підприємств та організацій агропромислового комплексу області було організовано презентацію досягнень в галузі сільського господарства Ізраїлю (Вінницька РТПП);

- українсько-канадський бізнес-форум, який зібрав понад 300 представників ділових кіл, політиків (Івано-Франківська РТПП).

З метою підвищення рівня інвестиційної привабливості національної економіки та здійснення інвестиційної діяльності в Україні та її регіонах, а також надання підтримки у підготовці та реалізації інвестиційних проєктів

тів Торгово-промисловою палатою України у 2014 р. створено департамент сприяння інвестиційній діяльності та регіональному розвитку, головним завданням якого є сприяння участі українських підприємств у грантових програмах іноземних установ та організацій. Зокрема у січні 2015 р. було налагоджено співпрацю та погоджено план роботи з ініціаторами проекту «Ukrainian Investment Dialog-2015» щодо спільної участі у грантовій програмі уряду Великобританії «UK – Ukraine Reform Assistance programme».

За 2010–2014 рр. Центральною випробувальною лабораторією контролю якості товарів ТПП України (далі – ЦВЛ) надано послуги з перевірки якості харчових продуктів і продовольчої сировини понад 240 замовникам (рис. 2). У 2013 р. ЦВЛ співпрацювала з українськими представництвами компаній «HERO AG» і «Syngenta AG» (Швейцарія), «Сады Придонья» (Росія), «Беллакт» (Республіка Білорусь), «VELD WORLD (UK) LIMITED» (Великобританія), «Намé» (Чехія), ТОВ «Піонер Насіння Україна» – підрозділ «Піонер Хай-Бред Інтернешнл, Інк.», що є частиною компанії «Дюпон» (США), «КВС-Україна» – представництво німецької компанії KWS, «Асканія Пак» (Україна), «Рошен» (Україна), «Баришівська зернова компанія» (Україна), «FOZZY GROUP», транснаціональною компанією «Монсанто» та ін. З ними ЦВЛ пов'язують багаторічні плідні відносини [8].

ЦВЛ створює сприятливі умови для співробітництва з замовниками шляхом гнучкого підходу до кожного, жорсткого дотримання термінів виконання випробувань, пошуку нових сучасних методів випробувань, постійного поліпшення системи управління діяльністю, підтримування зворотного зв'язку із замовниками.

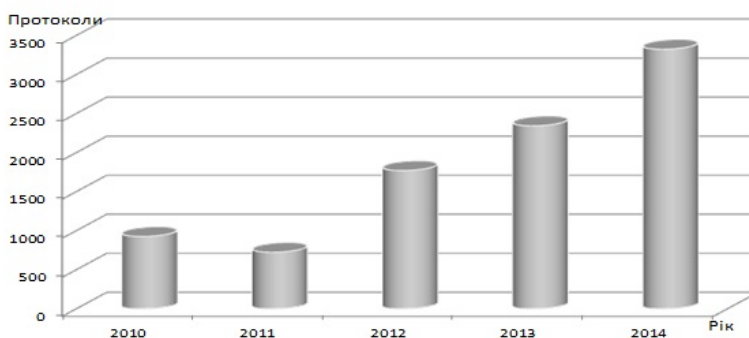

Рис. 2. Кількість виданих протоколів за результатами перевірки якості продукції за 2010–2014 рр.

Системою ТПП України з 2010 по 2014 рр. було проведено 1375 виставок та ярмарків у країні та організовано 57 експозицій українських підприємств за кордоном. Експозиційна площа цих заходів становила 508 295 м², у них взяли участь 66 124 підприємств та організацій, у т. ч. 1114 іноземних [5].

Значну частину заходів становили спеціалізовані виставки, спрямовані на розвиток окремих галузей економіки країни. Такі виставки проводилися, як правило, за підтримки органів державної влади та громадських професій-

них організацій. Серед них - «Машинобудування та металургія», «Енергія» (Запорізька ТПП), «Інтертекстиль» (Дніпропетровська ТПП), «Агро» (Кіровоградська ТПП), «Ювелір престиж» (Харківська ТПП), «Видобуток та обробка каменю», «Мисливство та рибальство», «Світло» (ТПП України), «Слобожанський міст» (Сумська ТПП), «Ярмарок вакансій» (Вінницька ТПП), «Енергозбереження. Будівництво» (Чернівецька ТПП), «Будівництво. Дім. Офіс» (Луганська ТПП).

Висновки. ТПП України своєю діяльністю сприяє створенню передумов для залучення підприємців до процесу демократичних та економічних реформ в Україні, налагодженню ефективного діалогу, конструктивного співробітництва між бізнесовими структурами, малими та середніми підприємствами, представниками органів державної влади та місцевого самоврядування з метою об'єднання зусиль для впровадження рішучих реформ у боротьбі з корупцією, поліпшення бізнес-середовища для підприємництва, що передбачає підвищення прозорості ведення бізнесу, впровадження простих та зрозумілих дозвільних процедур, лібералізації системи державного регулювання та контролю за здійсненням господарських операцій, забезпечення реального захисту прав і законних інтересів бізнесу, підвищення взаємної довіри між органами влади та підприємцями.

Роль ТПП України в розвитку сільського господарства може стати дуже вагомою, адже зважаючи на наявність міжнародних контактів та можливість обміну досвідом, ТПП України може надавати консультації сільгоспвиробникам щодо можливостей вигідного оновлення основних фондів при закупівлі обладнання за кордоном, щодо ефективних технологій, а також створювати нові послуги, які б полегшували ведення агробізнесу, наприклад, за допомогою програми товарних кредитів. До всього, беручи до уваги представницьку функцію палати, важливо забезпечити присутність експертів від ТППУ в дорадчих радах при міністерствах, які могли б адвокувати рішення, практично необхідні для аграріїв – питання реєстрації договорів оренди, узаконення оренди невитребуваних паїв, узаконення оренди земель запасу, можливостей кредитування тощо.

ТПП України має сприяти залученню інвестицій в харчову промисловість, для цього необхідно організувати міжнародні виставки-форуми, що створюватиме можливості зустрічі постачальників, виробників та клієнтів, які могли б виробити спільні нові рішення для своїх компаній, до того ж користуючись своїми контактами та інформацією, шукати нові ринки збуту для українських товарів.

Окремо слід наголосити на ролі ТППУ як міжнародного медіума, адже система торгово-промислових палат може посприяти заповненню браку інвестицій і доступних кредитів, що створять умови для проведення модернізацій на підприємствах, переходу на нові технології виробництва та менеджменту, а також налагодження випуску нової продукції. Такі заходи дозволять підприємствам переорієнтуватися на нові ринки збуту. Експерти від ТПП, які повинні бути представлені в дорадчих радах при міністерствах, мають сприяти реформуванню галузі, що збільшить інвестиційну привабливість України. Наприклад, працівники ТПП можуть адвокувати створення прозорої процедури приватизації державних машинобудівних підприємств, надання «дешевих» кредитів, залучення більш ефективних технологій виробництва тощо.

Список використаних джерел

1. Александрова Б.В. Торгово-промислова палата України в системі факторів розвитку підприємництва / Б.В. Александрова // Академічний огляд. – 2015. – № 1 (42). – С. 35–43.
2. Болдирь Г.М. Моделі поведінки торгово-промислової палати як інформаційного агента в системі взаємодії бізнесу та влади / Г.М. Болдирь // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1 (15). – С. 39–43.
3. Гурняк І.Л. Проблематика реформування вітчизняного інституту торгово-промислових палат / І.Л. Гурняк // Формування ринкової економіки в Україні: наук. зб. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – Вип. 12. – С. 73–78.
4. Добкіна К.Р. Органи управління торгово-промислових палат України / К.Р. Добкіна // Підприємництво, господарство і право. – Київ, 2013. – № 4 (208). – С. 118–120.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Семаніва Ю.В. Юрисдикція морської арбітражної комісії при торгово-промисловій палаті України / Ю.В. Семаніва // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 68. – С. 541–548.
7. Науменко С.В. Регіональна палата – ключ до нових ринків / С.В. Науменко // Діловий вісник. – 2003. – № 4 (107). – С. 22–23.
8. Торгово-промислова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua>
9. Ходько Н. Мале і середнє підприємництво в Україні: стан розвитку та регіональні відмінності (2010–2014 роки) / Н. Ходько, Н. Балдич, Л. Чорній. – К.: Проект USAID, 2015. – 96 с.
10. Чижииков Г.Д. Моделювання консолідації стратегічних цілей суб'єктів бізнес-асоціацій в умовах глобалізації / Г.Д. Чижииков // Вісник Хмельницького національного університету. – 2006. – № 2. – С. 117–123.

References

1. Aleksandrova, B.V. *Torhovo-promyslova palata Ukrainy v systemi faktoriv rozvytku pidpriemnytstva* [Ukrainian Chamber of Commerce and Industry is in the system of factors of development of enterprise]. *Akademichnyj ohliad* [Academic review], 2015, no. 1 (42), pp. 35-43. (In Ukrainian).
2. Boldyr', H.M. *Modeli povedinky torhovo-promyslovoi palaty iak informatsijnoho ahenta v systemi vzaiemodii biznesu ta vlady* [Models of CCI's behavior as an informative agent in the system of co-operation of business and power]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* [Announcer of economic science of Ukraine], 2009, no. 1 (15), pp. 39-43. (In Ukrainian).
3. Hurniak, I.L. (2003). *Problematyka reformuvannia vitchyznianoho instytutu torhovo-promyslovykh palat* [Range of problems of reformation of home institute chambers of commercial and industrial]. *Formuvannia rynkovoi ekonomiky v Ukraini* [Forming of market economy is in Ukraine]. L'viv, pp. 73-78. (In Ukrainian).
4. Dobkina, K.R. *Orhany upravlinnia torhovo-promyslovykh palat Ukrainy* [Organs of management Ukrainians chambers of commercial and industrial].

Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo [Enterprise, economy and right], Kyiv, 2013, no. 4 (208), pp. 118-120. (In Ukrainian).

5. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine] (2015). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 21 November 2015).

6. Semaniva, Yu.V. *Yurysdyktsiia mors'koi arbitrazhnoi komisii pry torhovo-promyslovi palati Ukrainy* [Jurisdiction of marine arbitration commission is at the Ukrainian chamber of commerce and industry]. *Aktual'ni problemy derzhavy i prava* [Issues of the day of the state and right], 2012, no. 68, pp. 541-548. (In Ukrainian).

7. Naumenko, S.V. *Rehional'na palata – kliuch do novykh rynkiv* [A regional Chamber is the key to the new markets]. *Dilovyj visnyk* [Business Herald], 2003, no. 4 (107), pp. 22-23. (In Ukrainian).

8. *Torhovo-promyslova palata Ukrainy* [Ukrainian Chamber of Commerce and Industry] (2015). Available at: <http://www.ucci.org.ua> (Accessed 21 November 2015).

9. Khod'ko, N. (2015). *Male i serednie pidpryemnytstvo v Ukraini: stan rozvytku ta rehional'ni vidminnosti* [SME in Ukraine: current level of development regional differences (2010-2014)], Kyiv: Proekt USAID, 96 p. (In Ukrainian).

10. Chyzhykov, H.D. *Modeliuvannia konsolidatsii stratehichnykh tsilej sub'ektiv biznes-asotsiatsij v umovakh hlobalizatsii* [A model of consolidation of strategic aims of business-associations in the framework of globalization]. *Visnyk Khmel'nyts'koho nats. Universytetu* [Announcer of the Khmelnytsk national university], 2006, no. 2, pp. 117-123. (In Ukrainian).

В статье рассмотрена деятельность Торгово-промышленной палаты Украины. Подведены итоги деятельности организации, исследовано ее значение для экономики страны, определены проблемы и перспективы развития в украинской бизнес-среде.

Ключевые слова: *торгово-промышленная палата, бизнес, предпринимательство.*

In the article Ukrainian Chamber of Commerce and Industry's activities were exposed. The results of activities are summarized, her importance for the growth for the national economy was explored, problems and prospects of development in the Ukrainian business environment were determined.

Key words: *Chamber of Commerce and Industry, business, entrepreneurship.*

Одержано 07.10.2015.